

© Ємець М.А., 2014
УДК 616.988.23-036.22(477)

М.А. Ємець

ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИЙ НАГЛЯД ЗА ПОЛІОМІЄЛИТОМ І ГОСТРИМИ В'ЯЛИМИ ПАРАЛІЧАМИ В УКРАЇНІ

Український центр з контролю та моніторингу захворювань МОЗ України

Наведено дані про стан епідеміологічного нагляду, що проводиться закладами Державної санітарно-епідеміологічної служби та Українського центру з контролю та моніторингу захворювань МОЗ України. Проаналізовано заходи, спрямовані на підтримку статусу країни, вільної від циркуляції «дикого» поліовірусу.

Ключові слова: поліомієліт, гострий в'ялий параліч (ГВП), програма ліквідації поліомієліту, статус, вільної від поліомієліту країни, моніторинг ентеровірусів.

В Україні проводяться заходи щодо підтримки статусу країни, вільної від поліомієліту. Досягнуті у минулому тисячолітті успіхи в реалізації Програми ліквідації поліомієліту стали можливими завдяки цілеспрямованій та ефективній роботі епідеміологів, вірусологів, педіатрів, інфекціоністів, невропатологів, середніх медичних працівників. Завдяки технічній підтримці ВООЗ та ЮНІСЕФ створено потужний імунний прошарок серед населення віком до 20 років, що забезпечило можливості для здорового та продуктивного життя.

Сьогодні епідемічна ситуація щодо поліомієліту у світі є неблагополучною. Крім відновлення циркуляції «дикого вірусу поліомієліту» у деяких країнах, є три ендемічні території: північна Нігерія, прикордонні райони Афганістану та Пакистану. Поки у світі є хоча б одна інфікована поліомієлітом дитина, існує реальна загроза розповсюдження його в інші країни.

У минулому році медична спільнота була стурбована виявленням «дикого вірусу поліомієліту» у стічних водах на території Ізраїлю, що свідчить про розширення географічної зони циркуляції вірусу та можливість подальшого розповсюдження.

Недостатнє забезпечення вакцинами та громадська недовіра до щеплень в Україні в кінцевому результаті створили небезпечну ситуацію щодо захисту дітей від поліомієліту, знизивши до критичного рівень охоплення щепленнями. Саме через недостатнє охоплення щепленнями проти поліомієліту Україна значиться у списку ВООЗ як неблагополучна країна щодо загрози виникнення спалаху захворювання. Ці обставини змусили фахівців закладів Державної санітарно-епідеміо-

логічної служби та Українського центру з контролю та моніторингу захворювань МОЗ приділити цій проблемі особливу увагу.

В рамках виконання міжнародної програми глобальної ліквідації поліомієліту посилено контроль та підвищено вимоги до епідеміологічного нагляду за гострими в'ялими паралічами (ГВП)/поліомієлітом. У кожному регіоні збільшено розрахункове (планове) число активно виявлених і лабораторно обстежених випадків ГВП, що проводиться з метою раннього виявлення занесення та розповсюдження «диких» поліовірусів або циркуляції поліовірусів вакцинного походження.

У 2013 р. закладами охорони здоров'я активно виявлено 121 випадок ГВП, у 2012 р. – 119 випадків. Цей показник захворюваності у 2013 р. склав 1,85 на 100 тис. дітей віком до 15 років. Відзначено недостатнє виявлення ГВП у Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Полтавській, Рівненській, Харківській, Херсонській, Черкаській, Чернівецькій областях та м. Києві. Жодного випадку не виявлено у Житомирській області.

З метою диференційної діагностики з поліомієлітом та поліомієлітоподібними захворюваннями усіх хворих із синдромом ГВП обстежено у вірусологічних лабораторіях Державної санітарно-епідеміологічної служби та Українського центру з контролю та моніторингу захворювань МОЗ.

Серед виявлених ГВП зареєстровано 22 (18,2 %) «гарячі випадки» у дітей, що не мають щеплень відповідно до календаря: в Одеській – 5, Донецькій – 4, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській – по 2, Вінницькій, Київській, Миколаївській, Чернівецькій областях та м. Києві – по 1. Не отримали жодної дози поліомієлітної вакцини 15 дітей, 1 дозу отримали 3 дітей, 2 дози – 4 дітей.

Єдиним ефективним заходом для запобігання розповсюдженню «дикого поліовірусу» є своєчасне щеплення дітей. На жаль, в Україні охоплення дітей віком до 1 року трьома дозами вакцини проти поліомієліту є невчасним та недостатнім: у 2011 р. цей показник становить 54,3 %, 2012 – 73,7 %, 2013 – 62,0 %. Для по-

КОРОТКІ ПОВІДОМЛЕННЯ

рівняння, середній рівень охоплення щепленнями в Європі та США становить понад 90 %.

Території України, де не досягнуто необхідного рівня охоплення вакцинальним комплексом дітей першого року життя, піддаються серйозній загрозі занесення «дикого» поліовірусу.

У 2013 р. запроваджено додатковий епідеміологічний нагляд за ентеровірусною інфекцією. В усіх регіонах України здійснюється моніторинг за циркуляцією ентеровірусів у зовнішньому середовищі, серед хворих осіб і здорових дітей. Аналіз результатів цієї роботи свідчить про нестійку епідемічну ситуацію щодо захворюваності на ентеровірусну інфекцію, яка вимагає проведення відповідних профілактичних заходів.

Фактори передачі ентеровірусної інфекції здебільшого мають фекально-оральний механізм реалізації, що характерний для гострих кишкових інфекцій, тому успіх подолання проблеми залежить від багатьох чинників: соціальних і природних факторів, життєвого рівня, гігієнічної поведінки населення, формування культури профілактики хвороб.

Епідеміологічний нагляд в Україні за ГВП/поліомієлітом проводиться відповідно до міжнародних стандартів та рекомендацій ВООЗ та є синхронним з іншими країнами, що підтримують міжнародні ініціативи та моделі для міжнародної співпраці в охороні здоров'я.

Незалежні міжнародні експерти ВООЗ, які працювали в Україні у 2013 р., дали високу оцінку системі епідеміологічного нагляду за ГВП/ поліомієлітом, визнали її спроможність виявляти «дикі» або вакциноспоріднені поліовіруси у випадках завезення та запобігти їх розповсюдженню. Аналогічну оцінку нашій системі, яка продемонструвала високі потенційні можливості, було надано експертом ВООЗ у 2012 р.

Надалі ВООЗ рекомендує у планах дій на випадок завезення та виявлення «дикого» поліовірусу забезпечити готовність закладів охорони здоров'я протистояти загрозі. Міжнародні експерти попереджають – якщо країна хоче уникнути спалахів поліомієліту та інших захворювань, необхідно побороти страх і недовіру до щеплень. Насамперед, необхідно визначити території, на яких необхідно здійснювати посилений епіднагляд – з низьким рівнем охоплення щепленнями проти поліомієліту, віддалені райони, де доступ до медичних послуг

обмежений, території з мігрантами і незареєстрованими групами населення та такі, що мають торгові зв'язки з неблагополучними по поліомієліту країнами. Слід здійснювати активне виявлення підозрілих і ретроспективних випадків ГВП, використовувати усі можливості для визначення імунного статусу та вирішення питання щодо імунізації всіх дітей вакциною проти поліомієліту відповідно до календаря щеплень, особливо дітей віком до 5 років.

Від своєчасності прийнятих рішень, забезпечення та підтримки необхідного рівня охоплення щепленнями дітей залежить у майбутньому здоров'я нації та її епідемічне благополуччя.

Поліомієліт – інфекційне захворювання, яке уражає, в основному, дітей віком до 5 років. Вірус поліомієліту, який проникає в організм через рот та розмножується у кишечнику, уражає нервову систему і за декілька годин може призвести до повного паралічу. Першими симптомами є гарячка, втомлюваність, біль голови, блювання, ригідність м'язів шиї та біль у кінцівках. В одному з 200 випадків інфікування розвивається незворотний параліч. Понад 5 % з числа паралізованих людей помирає від паралічу дихальних м'язів. Поліомієліт – невиліковне захворювання, йому можна тільки запобігти. Введення поліомієлітної вакцини відповідно до календаря щеплень захищає дитину на все життя.

EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE OF POLIOMYELITIS AND ACUTE FLACCID PARALYSIS IN UKRAINE

M.A. Yemets

SUMMARY. In the article data of epidemiological surveillance conducted institutions of the State Sanitary and Epidemiological Service and the Ukrainian Center for Disease Control and monitoring of the Ministry of Health of Ukraine are presented. The measures aimed at maintaining the status of wild polio-free country are investigated.

Key words: *poliomyelitis, acute flaccid paralysis, polioeradication program, the status of polio-free country, enterovirus monitoring.*

Отримано 26.03.2014 р.